

AKRAN EĞİTİMİ İLE MEME KANSERİ FARKINDALIK EĞİTİMİ ALAN SAĞLIK BİLİMLERİ ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ VE DAVRANIŞ DÜZEYLERİ

KNOWLEDGE AND BEHAVIORAL LEVELS OF HEALTH SCIENCES STUDENTS WHO RECEIVED BREAST CANCER AWARENESS TRAINING WITH PEER EDUCATION

Arzu TUNA¹ Özlem SORAN² Ebru KARAASLAN³

¹ Prof. Dr., İzmir Tınaztepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü İş tel: 0850 822 4988 E posta: arzutunam@gmail.com ORCID ID: 0000-0001-9024-3513

² Prof. Dr., Sanko Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İş tel: 0342) 211 65 00 E posta: zos1@pitt.edu bisesia@upmc.edu ORCID ID: 0000-0003-4590-8197

³ Arş. Gör., Sanko Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü İş tel: (0342) 211 65 00 E posta: ebru.karaaslan@sanko.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-2862-4010

Anahtar Sözcükler: Akran eğitimi, Meme kanseri farkındalığı, Sağlık Bilimleri

Keywords: Peer education, Breast cancer awareness, Health sciences

Teşekkür

Araştırmada yer alan akran eğitimcilerimiz: Beril Baş, Emre Aslanbay, Mert Üstündağ, Ronahi Polat, Servet Karadaş, Aykut Kocalar, İrem Çağlayan, Sümeyra Korkmaz, Melda Parmaksız, Omar Alboushi' ye emekleri için teşekkür ederiz.

ÖZ

Amaç: Bu araştırma akran eğitimi ile meme kanseri, kendi kendine meme muayenesi (KKMM) eğitimi alan öğrencilerin bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapıldı.

Gereç ve Yöntem: Araştırma, 2015-2016 öğretim yılında bir vakıf üniversitesi tıp ve sağlık bilimleri fakültesinde yapıldı. Üniversitede hemşirelik birinci sınıfta; tıp bir ve ikinci sınıfta eğitim gören öğrencilerden gönüllü 79 öğrenciye ulaşıldı. Araştırmada danışmanlık yapacak olan 7 akran eğitimcisi (tıp I öğrencisi) meme kanseri ve KKMM konusunda uzman bir eğitmen tarafından eğitildi. Bu 7 akran eğitimcisi 90 öğrenciye ikişer-dörderli gruplar halinde aynı eğitimi verdi.

Bulgular: Çalışmaya katılan öğrencilerin %59.5'i kadın, %40.5'i ise erkekti ve öğrencilerin tamamı bekarı. Öğrencilerin eğitim durumlarına bakıldığında %92.4'ü tıp fakültesi, %7.6'sı hemşirelik bölümü öğrencisi ve %67.1'i 1. Sınıf %32.9'u 2. Sınıf idi.

Sonuç: Akran eğitimi öncesi alınan puan ortalaması, eğitim sonrası alınan puan ortalaması arasında anlamlı bir fark vardı. ($P<0,05$).

SUMMARY

Aim: This research was carried out to determine the knowledge level of students who received breast cancer and breast self-examination (BSE) education with peer education.

Material and Method: The research was carried out in private university faculty of medicine and health sciences in 2015-2016 academic year. Nursing at university is in first grade; 79 students volunteering from one and second year medical education were reached. 7 peer educators (medical students I), who will provide consultancy in the research, were trained by a specialist educator in breast cancer and BSE. These 7 peer educators gave the same education to 90 students in groups of two or four.

Results: 59.5% of the students participating in the study were female and 40.5% were male and all students were single. Considering the educational status of the students, 92.4% were medical faculty, 7.6% were nursing students and 67.1% were 1st grade, 32.9% were 2nd grade.

Conclusion: There was a significant difference between the average score received before peer education and the average score received after education. ($P < 0.05$).

GİRİŞ

Akran eğitimi sağlığı koruma ve geliştirme konusunda güçlü ve etkili bir yöntemdir. Çeşitli yaş gruplarında ve popülasyonlarda kullanılır (1). Akran eğitimi; sosyal etkileşimde bulunmayı sağlayan, aynı dili kullanan, benzer tutum ve davranışta bulunan gruplarda bilgi davranış ve tutum değişimi yaratmak amacıyla yapılan planlı bir eğitim sürecidir (2). Akran eğitimi; akranların birbirine cesaret vermesi, otoritenin yanında yapamadıkları uğraşları akran grubunda daha rahat yapabiliyor olması, kendi tutumlarını, yargılarını akran grubunda daha rahat ifade etmeleri, akranlar arasındaki empati duygusunun daha kuvvetli olması temeline dayanır. (3). Akran grubu; toplum içinde konuşması güç olan konuların öğrenildiği, her konuyu daha kolay tartışıldığı bir gruptur (4).

Akran grubunda kişilerin birbirleri ile etkileşimi, sosyal öğrenme ve öğrenmeyi kolaylaştırması ön plandadır. Akranlar arasındaki eğitimin eğlenceli olduğu ve akran eğitimi ile geniş öğrenci kitlesine ulaşıldığı belirtilmektedir. Akran eğitimlerinde akran eğitimciler, akranlarıyla bire bir veya interaktif olarak etkileşim kurarlar (5). Rol benzerliği teorisi nedeniyle akran iş birliğini ve öğrenmeyi kolaylaştırır. Sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını pozitif hale getirir. Eleştirel düşünmeyi geliştirir, bilişsel becerileri geliştirir, öğrencilerin kendi deneyimlerini düşünmelerini, eğitici olarak rollerini ve performanslarını düşünmelerini sağlar(6). Uyuşmazlıklar ve çelişkileri ortaya çıkararak öğrenmeyi sağlar ayrıca öğrencilere yetki vererek

öğrenenin otonomisini artırır (7). Litaretüre bakıldığında kliniğe giriş uygulamalarında akran eğitimi kullanılan bir çalışmaya bakıldığında akranlarında eğitim almaya alışkın olmamalarına rağmen akran eğitiminin oldukça yararlı olduğu belirlenmiştir (8).

Akran eğitimi gençler arasında cinsel sağlık ve sağlığı koruma davranışlarının kazanılmasında avantajlı ve etkilidir (9) Nitekim ilgili literatür tarandığında meme kanseri gibi cinsel konuları içeren kanserlerde akran eğitimcilerin etkili olduğu ifade edilmektedir. Bir araştırmada akran eğitim desteğiyle verilen eğitim sonucunda KKMM yapma durumunun büyük oranda arttığı belirlenmiştir (10).

Meme kanserinin erken tanılanması olumlu sağlık davranışının erken yaşlarda geliştirmek ile azaltılabilir. Meme kanserinde erken tanı yöntemlerine ilişkin engellerin incelendiği bir çalışmada kadınların eğitim seviyesi ile kendi kendine meme muayenesi (KKMM) yapma durumu arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Ayrıca mammografi çekirtmeyen kadınlara nedeni sorulduğunda ise %99.2 oranında bilgi ve eğitim eksikliği cevabı alınmıştır (11).

Gelişmiş ülkelerde HIV'in önlenmesinde akran eğitimi uygulanan araştırmaların incelendiği bir meatanalizde akran eğitim modeli ile olumlu genel sağlık davranışlarının kazanıldığı, HIV konusunda bilgi artışının sağlandığı ve prezervatif kullanımının arttığı belirlenmiştir (12). Türkiye'de KKMM konusunda akran eğitiminin etkinliğinin

değerlendirildiği bir başka araştırmanın sonucuna göre kadınların KKMM konusunda öz yeterliliklerinin arttığı belirlenmiştir (13).

GEREÇ VE YÖNTEM

Sağlık Bilimleri ve Tıp Fakültesinde öğrenim gören öğrencilere akranları tarafından meme kanseri farkındalığı konusunda verilen eğitiminin öğrencilerin bilgi ve davranışlarına etkisini incelemek amacıyla planlandı. Araştırma, yarı deneysel olarak planlandı. Araştırma, 2015-2016 öğretim yılında bir vakıf üniversitesi tıp ve sağlık bilimleri fakültesinde yapıldı. Üniversitede hemşirelik birinci sınıfta; tıp bir ve ikinci sınıfta eğitim gören öğrencilerinden gönüllü 79 öğrenciye ulaşıldı. Araştırmada danışmanlık yapacak olan 7 akran eğitimcisi (tıp fakültesi I. sınıf öğrencisi) meme kanseri ve KKMM konusunda uzman bir eğitimci tarafından eğitildi. Bu 7 akran eğitimcisi 90 öğrenciye ikişer-dörderli gruplar halinde aynı eğitimi verdi.

Hemşirelik ikinci sınıf öğrencileri meme kanserine yönelik eğitim aldıkları için araştırmaya dahil edilmedi. Akran eğitimcisi olan Tıp I öğrencilerinin ders programının yoğunluğu, zaman kısıtlılığı nedeniyle fizik tedavi ve beslenme öğrencileri de örnekleme alınmadı. Tıp I ve Tıp II, Hemşirelik I. Sınıf öğrencileri toplam 200 kişiydi. Bu grupta akran eğitimcilerinden eğitim almak isteyen gönüllüler örnekleme oluşturdu. Meme kanseri farkındalık eğitimi öncelikle 7 akran eğitimcisine verildi. Daha sonra akran eğitimcilerinin bilgi düzeyine ve kendi kendine meme muayenesi yapma becerisine bakıldı. Bilgi düzeyi ve kendi kendine meme muayenesi yapma becerisi yeterli olan öğrenciler akran eğitimcisi olabilir.

Nitel değişkenler frekans ve yüzde değerleri verildi. Akran eğitimcilerinden eğitim alan öğrencilerin bilgi değerlendirme puanları ise eğitim

öncesi-eğitim sonrası eğitim öncesi-eğitimden 9 ay sonrası puanları t testi ile değerlendirildi.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin %59.5'i kadın, %40.5'i ise erkekti ve öğrencilerin tamamı bekarı. Öğrencilerin eğitim durumlarına bakıldığında %92.4'ü tıp fakültesi, %7.6'sı hemşirelik bölümü öğrencisi ve %67.1'i 1. Sınıf %32.9'u 2. Sınıf idi. Ailede kanser öyküsü olma durumu incelendiğinde %91.1'inde olmadığı %8.9'unda ise olduğu belirlendi. Öğrencilerin %30.4'ü daha önce KKMM hakkında bilgi almışken %69.6'sı bilgi almadığı belirlendi. Öğrencilerin %16.5'nin bir yılda KKMM yaptığı, %83.5'nin ise yapmadığı ve % 92.4'nün eğitimden önce bir uzmana muayene olmadığı ve %7.6'sının bir uzmana muayene olduğu belirlendi.

Akran eğitimi öncesi alınan puan ortalaması, eğitim sonrası alınan puan ortalaması tablo 2' de verildi. İki değerlendirme arasında anlamlı bir fark olduğu belirlendi. ($P<0,05$)

Akran eğitimi öncesi alınan puan ortalaması, eğitimden 9 ay sonra puan ortalaması tablo 3'de verildi. İki değerlendirme arasında anlamlı bir fark olduğu belirlendi ($P<0,05$).

Akran eğitimi öncesi öğrencilerden %16,5'u rastgele düzensiz olarak meme muayenesi yaparken eğitimden sonra düzenli olarak KKMM ni uygulayanların % 50.63 olduğu belirlendi. İki değerlendirme arasında anlamlı bir fark olduğu saptandı ($P<0,05$)

Akran eğitimi öncesi öğrencilerden %7.6 sı bir uzmana muayene olmuşken, eğitimden 9 ay sonra muayene gidenlerin yüzdesi %12. 5 idi. İki değerlendirme arasında anlamlı bir fark olduğu belirlendi.

Tablo 1. Sosyodemografik Veriler

		SAYI(N)	YÜZDE(%)
Cinsiyet	Kadın	47	59,5
	Erkek	32	40,5
Medeni Durum	Bekar	79	100
	Evlü	0	0
Sınıf	1	53	67,1
	2	26	32,9
Bölüm	Tıp	73	92,4
	Hemşirelik	6	7,6
Ailesinde Kanser Öyküsü	Var	7	8,9
	Yok	72	91,1
Daha Önce KKMM Bilgi Alma	Evet	24	30,4
	Hayır	55	69,6
Son Bir Yılda KKMM Yaptı mı? (*Bu Muayene Rastgele Düzensiz Yapılmaktaydı)	Evet	13	16,5
	Hayır	66	83,5
Eğitim Öncesi Bir Uzmanı Muayene Olmuş Mu?	Evet	6	7,6
	Hayır	73	92,4

Tablo 2. Öğrencilerin Meme Kanseri Farkındalık Eğitim Öncesi ve Sonrası Bilgi Düzeyleri

Akran eğitimi öncesi puan ortalaması	Akran eğitimi sonrası puan ortalaması
46,1392	79,8101

Tablo 3. Öğrencilerin Meme Kanseri Farkındalık Eğitim Öncesi ve Sonrası Bilgi Düzeyleri

Akran eğitimi öncesi alınan puan ortalaması	Akran eğitiminden 9 ay sonra puan ortalaması
46,1392	58,7975

Tablo 4. Öğrencilerin Meme Muayenesini Uygulama Durumu

Akran eğitimi öncesi KKMM uygulama durumu	Akran eğitiminden 9 ay sonra KKMM uygulama durumu
16,5* (rastgele düzensiz uygulama)	50,63 (n= 40)

Tablo 5. Öğrencilerin Bir Sağlık Profesyoneline Muayeneye Gitme Durumu

Akran eğitimi öncesi bir sağlık profesyoneline muayeneye gitme durumu	Akran eğitiminden 9 ay sonra bir sağlık profesyoneline muayeneye gitme durumu
7,6	12,5

TARTIŞMA

Üniversite öğrencilerinin KKMM öğrenme becerilerini geliştirmede akran eğitiminin etkililiğinin incelendiği bu çalışmada; akran eğitimi ile meme kanseri farkındalık düzeyleri, KKMM uygulama durumları ve sağlık profesyoneline muayeneye gitme puan ortalamalarında eğitim sonrasında artış olduğu belirlendi.

Planlı yapılan akran eğitimlerinin olumlu sağlık davranışlarının kazandırılmasında etkili olduğu

belirtmiştir. Bizim çalışmamızda da benzer bir sonuca ulaşılarak sağlık davranışlarının kazanılmasında ilerleme olduğu belirlendi. Literatüre bakıldığında akran eğitimi modeli ile verilen cinsel ve üreme sağlığı eğitimi ile öğrencilerin bilgi düzeylerinde artış olduğu belirlenmiştir (14).

Maurer'in çalışmasına göre akran eğitiminde gönüllülüğün verilen eğitimin etkinliğini arttırdığını belirtmiştir (14). Bizim çalışmamızda da görev alan akran eğitimcilerin tümü gönüllü olarak rol

aldı. Araştırmamızda yer alan akran eğitimcilerin tümünün gönüllü olması ve örneklemin olumlu sağlık davranışlarını kazandığı göz önüne alınırsa araştırmamızın sonucu bu durumu desteklemektedir.

Araştırmamızda eğitim öncesi öğrencilerde KKMM yapma durumu %16.5 iken bu oran eğitimden 9 ay sonra % 50.63 olarak belirlendi. Eğitim öncesi ve eğitim sonrası KKMM yapma durumları arasında anlamlı bir fark bulundu. Literatürde öğrencilerin akran eğitimi yönteminin kullanılmasının öğrenciler için daha iyi bir öğrenme biçimi olduğu belirtilmiştir. Bizim araştırmamızda da öğrencilerin olumlu sağlık davranışını büyük oranda kazanması ile literatür bilgisi örtüşmektedir (15).

Meme kanseri farkındalık eğitimi öncesi öğrencilerin puan ortalaması 46.13 iken eğitimden sonraki puan ortalamaları 79.81 olarak belirlendi. Eğitim öncesi puan ortalamaları ile eğitim sonrası puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark

bulundu. Literatürde akran eğitimi modeli ile yapılan eğitimlerin öğrenciler tarafından daha ilgi çekici olduğu, katılımın daha fazla olduğu ve öğrenilenlerin daha kalıcı olduğu belirtilmiştir. Bizim araştırmamızla bu literatür bilgisi karşılaştırıldığında öğrencilerin puan ortalamalarının artması bu sonucu desteklemektedir (16).

Sonuç olarak olumlu sağlık davranışı kazanılmasında ve bilgi düzeyinin artırılmasında akran eğitiminin etkili bir yöntem olduğu belirlendi.

Etik Beyan ve Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Teşekkür

Araştırmada yer alan akran eğitimcilerimiz: Beril Baş, Emre Aslanbay, Mert Üstündağ, Ronahi Polat, Servet Karadaş, Aykut Kocalar, İrem Çağlayan, Sümeyra Korkmaz, Melda Parmaksız, Omar Alboushi' ye emekleri için teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Maticka-Tyndale, E., & Barnett, J. P. (2010). Peer-led interventions to reduce HIV risk of youth: a review. *Evaluation and program planning*, 33(2), 98-112.
2. Aladağ, M., & Tezer, E. (2007). Akran Danışmanlığı Nedir? Ne Değildir?. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 139-155.
3. http://Sagliktagenc.Org/Zile/Uploads/2018/01/Y-PEER_Egitimciegitimirehberi.Pdf [11.03.2020]
4. Yurdabakan, İ. (2011). Yapılandırmacı kuramın değerlendirmeye bakışı: Eğitimde alternatif değerlendirme yöntemleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 44(1), 51-77.
5. Christiansen, A., & Bell, A. (2010). Peer learning partnerships: Exploring the experience of pre - registration nursing students. *Journal of Clinical Nursing*, 19(5 - 6), 803-810.
6. Christiansen, B., Bjørk, I. T., Havnes, A., & Hessevaagbakke, E. (2011). Developing supervision skills through peer learning partnership. *Nurse education in practice*, 11(2), 104-108.
7. Yeniçeri, N., Özçakar, N., Mevsim, V., & Güldal, D. Kliniğe Giriş Uygulamalarında Yeni Bir Yöntem: Akran Eğitimi. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 12(12), 6-11
8. Mete, S., Isbir, G. G., Tokat, M. A., & Vural, F. (2011). An investigation of the views of nursing students about peer education in clinical education/Hemsirelik öğrencilerinin klinik eğitimde akran eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Education and Research in Nursing*, 8(3), 16-26.
9. Cornish, F., & Campbell, C. (2009). The social conditions for successful peer education: a comparison of two HIV prevention programs run by sex workers in India and South Africa. *American journal of community psychology*, 44(1-2), 123-135.
10. Malak, A. T., & Dicle, A. (2007). Assessing the efficacy of a peer education model in teaching breast self-examination to university students. *Asian Pac J Cancer Prev*, 8(4), 481-4.
11. Kunt, H., & Sel, R. B. (2013). Kütahyalı kadınlarda meme kanseri sıklığının ve risk faktörlerinin belirlenmesi: 2010-2011 yılı tarama sonuçları. *Meme Sağlığı Dergisi/Journal of Breast Health*, 9(3), 130- 134
12. Medley, A., Kennedy, C., O'Reilly, K., & Sweat, M. (2009). Effectiveness of peer education interventions for HIV prevention in developing countries: a systematic review and meta-analysis. *AIDS Education and Prevention*, 21(3), 181-206.
13. Gözüm, S., Karayurt, Ö., Kav, S., & Platin, N. (2010). Effectiveness of peer education for breast cancer screening and health beliefs in eastern Turkey. *Cancer nursing*, 33(3), 213-220.

14. Maurer, F. (1997). A peer education model for teaching breast self-examination to undergraduate college women. *Cancer nursing*, 20(1), 49-63.
15. Gök, T. (2018). Akran öğretimi yöntemiyle öğrencilerin kavram öğrenme ve problem çözme başarısının değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 18-32.
16. Beck, S., Issleib, M., Daubmann, A., & Zöllner, C. (2015). Peer education for BLS-training in schools? Results of a randomized-controlled, noninferiority trial. *Resuscitation*, 94, 85-90.